

УДК 348.483

**РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ,
ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ ГІРСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ КАРПАТ****В. Г. Явкін, М. М. Депутат***Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича*

У статті проаналізовано сучасний стан рекреаційно-туристичної діяльності гірських територій Карпат. Показано вплив гірськолижного та сільського туризму на рівень життя мешканців гірських населених пунктів. Доводиться, що розвиток рекреаційно-туристичної діяльності в Карпатах надзвичайно перспективний та економічно доцільний.

Ключові слова: рекреаційно-туристична діяльність, гірські території Карпат, сільський туризм, гірськолижний курорт.

Вступ. На сьогодні рекреаційно-туристична діяльність набула значних масштабів розвитку. Саме вона поряд із сільським господарством, будівництвом та промисловістю є рівноправним учасником економічних процесів у регіонах. Особливо важливим є розвиток рекреаційно-туристичної діяльності в гірських населених пунктах Карпат. Карпатська гірська система, поряд з Альпами та Балканами, характеризується найбільшою біологічною різноманітністю на європейському континенті. В Українській частині Карпат інтенсивне природокористування розпочалось пізніше, ніж в Західних Карпатах. Завдяки цьому тут на значних площах збереглися ділянки дикої природи, зокрема унікальні праліси, що є основним базисом для розвитку рекреаційно-туристичної сфери.

Попередній досвід. Проблематика вивчення рекреаційно-туристичної діяльності Карпатського регіону досить давно є предметом дослідження науковців Інституту регіональних досліджень НАН України (м. Львів), Чернівецького, Львівського та Прикарпатського університетів. Серед таких дослідників варто назвати В. Кравціва, П. Жука, В. Руденка, В. Явкіна, В. Мацолу, В. Євдокименка, О. Любіцеву, М. Рутинського, В. Гетьмана, Ф. Мазура, Й. Гілецького.

Різноманіття гірських сільських територій, де здійснюється туристична діяльність, потребує обґрунтованого аналізу передумов і факторів використання їх рекреаційно-туристських ресурсів.

Метою статті є всебічний аналіз сучасних негативних факторів, що стримують розвиток рекреаційно-туристичної діяльності в гірських територіях Карпат, обґрунтування шляхів оптимізації даної діяльності в цьому регіоні.

Постановка завдання. Виникає нагальна потреба у комплексних дослідженнях та наукових розробках напрямів й конкретних заходів перспективного розвитку рекреаційно-туристичної діяльності в гірських населених пунктах Карпат.

Виклад основного матеріалу. Гірські території Карпат мають знижені показники

економічного розвитку, і тому їх відносять до депресивних. Так, рівень зареєстрованого безробіття на гірських територіях вищий за середньообласний показник. Спостерігається і низький рівень заробітної плати. У 2008 році середньомісячна номінальна зарплата у Дрогобицькому районі становила 73,4% до середньообласного показника, у Старосамбірському - 78,1%, у Турківському - 90,2%, у Сколівському - 97,1%. [3].

Невелика кількість населення у більшості сіл гірських районів робить економічно необґрунтованим будівництво закладів освіти, медицини та культури у кожному населеному пункті. Ті, що наразі є, - важкодоступні, мають недостатню матеріально-технічну базу, забезпеченість персоналом, потребують капітальних ремонтів. Водночас, існування та розвиток потужних гірськолижних курортів допомагає еволюції інфраструктурної мережі. В свою чергу суттєве збільшення доходів місцевих бюджетів (наприклад в Паляниці за 8 років в 5 разів), стимулює органи самоврядування направляти витратні частини на покращення інфраструктури сільського туризму. Попереднє спонукає до формування розвитку інфраструктурної мережі.

Незадовільні соціально-економічні умови життя поглиблюють процес скорочення чисельності населення гірських районів та подальшого їх знелюднення. Так, за період з 2003 року кількість мешканців у районах, де населені пункти отримали статус гірських, зменшилась більш ніж на 93 тис. осіб, або на 16,3%, що зумовлено насамперед високим рівнем смертності населення, який у 1,2-1,6 рази перевищував рівень народжуваності. Через міграційні процеси населення гірських територій за останні 4 роки зменшилось на 4,1 тис. мешканців [3].

В Україні діє Закон «Про статус гірських населених пунктів в Україні», який встановлює критерії, за якими населені пункти набувають статусу гірських, визначає основні засади державної політики щодо розвитку гірських населених пунктів та гарантії соціального захисту громадян, що у них проживають, працюють або

навчаються. Відповідно до зазначеного вище Закону до гірських населених пунктів належать міста, селища міського типу, селища, сільські населені пункти, які розташовані у гірській місцевості, мають недостатньо розвинуті сферу застосування праці та систему соціально-побутового обслуговування, обмежену транспортну доступність [1].

Гірські території Карпат (ГТК) володіють значним рекреаційно-туристичним потенціалом, який може значно покращити економічну та соціальну ситуацію в регіоні. Мальовничі ландшафти, рельєф, кліматичні умови створюють надзвичайно сприятливі умови для відпочинку. Природний потенціал рекреації органічно доповнюється багатим арсеналом пам'яток історії, культури, архітектури. На території регіону взято під охорону понад 6 тис. пам'яток архітектури IX-XX ст. Великий інтерес у туристів викликають етнографічні особливості, збережені традиції, вірування, обряди і звичаї жителів Карпат [2]. Проте, ГТК поки що не створюють конкуренції гірським територіям Європи, які є в переліку потенційного туриста.

Так на сьогодні в ГТК швидких обертів розвитку набуває сільський туризм, успішність якого в територіальній конкуренції на рекреаційно-туристичному ринку визначається наступними чинниками: приналежність до ареалу розповсюдження впливу курортного центру; рекреаційна комфортність кліматичних ресурсів; існування певної інфраструктурної складової; наявність об'єктів екологічного туризму, високої ступені атрактивності; власне агротуризм, де атрактивність охоплює ландшафтну пейзажність, та супутні: етнографічні специфічні прояви фольклору, мисливство, рибальство, художні промисли тощо [4].

Нерозвинутий спектр видів рекреації призводить до відтоку внутрішніх туристів за кордон. Практично відсутні тури тематичної спрямованості (мисливські, етнографічні, культові, військові, спортивні), тури з використанням нетрадиційних видів транспорту (залізничні вузькоколійки, типу карпатський трамвай), екологічний туризм.

З огляду на невинне зростання популярності й моди на гірськолижний спорт, а також беручи до уваги виняткові особливості (наявні унікальні природні ресурси і значну освоєність), розвиток гірськолижного туризму в Карпатському регіоні надзвичайно перспективний та економічно доцільний. Безперечно також, що активний розвиток цього виду туризму в Карпатах сприятиме й підвищенню міжнародного авторитету України.

Експерти зазначають, вихід України на світовий ринок з конкурентоспроможним «гірсько-

лижним» продуктом значною мірою визначатиметься перспективністю політики соціально-економічної реконструкції регіону. В свою чергу розвиток сільських поселень стає значною підтримкою успішності туристичного бізнесу. Практична реалізація такої грамотної політики забезпечила б необхідні соціально та екологічно орієнтовані зміни у всіх галузях господарства вітчизняного Карпатського регіону [4].

З метою розвитку рекреаційно-туристичної діяльності в ГТК необхідно удосконалити законодавство України у галузі туризму, надати селянам пільги в оподаткуванні, кредитуванні та страхуванні туристської діяльності. Наявність у регіоні багатих природних та соціально-культурних рекреаційних ресурсів є базисом для функціонування туристично-рекреаційної діяльності, розвитку сільського (зеленого) та екологічного туризму при незначних інвестиціях.

Збільшення кількості туристів в ГТК призведе до розширення сфери послуг, зокрема торгівлі, громадського харчування, транспорту і зв'язку, виробництва сувенірів у сільській місцевості. А це стане одним із шляхів активізації її соціально-економічного розвитку. Особлива увага мусить бути приділена створенню умов для відпочинку міських жителів у невеликих селах регіону, які відчувають занепад і знаходяться на стадії вимирання. Саме у таких поселеннях ще найменш знищена природа, найчистіші умови для життя і відпочинку. І в них рекреаційно-туристична діяльність була б важливим джерелом підтримки життя місцевих мешканців, підвищення рівня їх життя.

Висновки. Отже, гірські території Карпат володіють значним рекреаційно-туристичним потенціалом. Всупереч цьому, сучасна господарсько-виробнича орієнтація регіону полягає в екстенсивному використанні місцевих ресурсів. Саме тому потрібно розробляти науково об'рунтовані моделі сталого розвитку гірських районів, які б передбачали екологічно зорієнтовану переорієнтацію економіки Українських Карпат на розвиток рекреаційно-туристичної індустрії.

Перспективи соціально-економічного розвитку депресивного регіону суттєво залежні від успішного розвитку туристичного бізнесу. З трьох важливих складових туристичної індустрії Карпат (лікувально-оздоровчі курорти, гірськолижні курорти та сільський туризм) успішність останнього визначається природничими (в тому числі рекреаційно-кліматичними) й інфраструктурними ресурсами та специфічною взаємодією із двома попередніми.

Список використаної літератури:

1. Закон України «Про статус гірських населених пунктів України». – Режим доступу. [Електронний ресурс] //

- <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1086.54.0>
2. Кравців В., Жук П. Концептуальні основи перспективного розвитку рекреаційної індустрії в Карпатах / В. Кравців, П. Жук // Економіка України. – 1993. – № 12. – С. 57-62.
  3. Поліковська Ю. Стратегія розвитку Карпат: слів замало / Ю. Поліковська. – Режим доступу. [Електронний ресурс] // <http://www.zaxid.net/article/44118/>
  4. Явкін В. Г., Депутат М. М., Красовська-Токмакова О. Ю. Зимові рекреаційно-кліматичні ресурси розвитку гірськолижного та сільського туризму / В. Г. Явкін, М. М. Депутат, О. Ю. Красовська-Токмакова // Науковий вісник ВНУ ім. Лесі Українки. Географічні науки. – 2010. – № 1.

В.Г. Явкін, Н.Н. Депутат. Рекреационно-туристическая деятельность, как инструмент развития горных территорий Карпат. В статье проанализировано современное состояние рекреационно-туристической деятельности горных территорий Карпат. Раскрыто вопрос о влиянии горнолыжного и сельского туризма, на уровень жизни обитателей горных населенных пунктов. Утверждается, что развитие рекреационно-туристической деятельности в Карпатах чрезвычайно перспективно и экономически целесообразно.

Ключевые слова: рекреационно-туристическая деятельность, горные территории Карпат, сельский туризм, горнолыжный туризм.

V.G. Yavkin, M.M. Deputat. recreation and tourist activity as a tool for development of mountain areas Carpathians. The modern state of recreation and tourism activity of mountain territories of Carpathians is analysed in the article. Influence of mountain-skier and rural tourism is rotined, on the standard of living of inhabitants of mountain settlements. It will be that development of recreation and tourism activity in Carpathians is extraordinarily perspective and economic expedient.

Key words: recreation and tourist activity, mountain areas Carpathians, rural tourism, Mountain-Alpine tourism.